

УДК 159.947.5+159.961.225]:37.091.212

ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ СУГЕСТОПЕДИЧНОГО НАВЧАННЯ НА МОТИВАЦІЮ УЧНІВ

Покась Л.А., к. пед. н., доцент,
завідувач кафедри психолого-педагогічних наук
*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

Цимбаленко Я.С., магістр
*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

У статті розглянуто можливості шкільної фізичної географії для застосування педагогічних інновацій та способи вдосконалення якості сучасного уроку шляхом використання елементів релаксопедії. Розкрито методичні особливості сугестопедичного навчання з фізичної географії в контексті здоров'язбережувальної компетентності. Розроблено алгоритм використання елементів інновації. Виявлено причини низької активності учителів географії щодо впровадження сугестопедичного навчання як технології в освітній процес.

Висвітлено результати дослідження, що підтвердили припущення про вплив інноваційного підходу на мотивацію учнів до географії.

Ключові слова: релаксопедія, методика навчання, географія, інноваційний підхід, якісна освіта.

В статье рассмотрены возможности школьной физической географии для применения педагогических инноваций и способы совершенствования качества современного урока путем использования элементов релаксопедии. Раскрыты методические особенности суггестопедического обучения по физической географии в контексте здоровьесберегающей компетентности. Разработан алгоритм использования элементов инновации. Выявлены причины низкой активности учителей географии по внедрению суггестопедического обучения как технологии в образовательный процесс.

Освещены результаты исследования, которые подтвердили предположение о влиянии инновационного подхода на мотивацию учащихся к географии.

Ключевые слова: релаксопедия, методика обучения, география, инновационный подход, качественное образование.

Tsybalyenko Ya.S., Pokas L.A. THE EFFECT OF ELEMENTS SUGGESTOPEDIC LEARNING MOTIVATION OF STUDENTS

The article the possibilities of the school physical geography for the usage of pedagogical innovations and the methods of improvement of the quality of a modern lesson by using the elements of relaxopedia. It is uncovered the methodological peculiarities of the studying of suggestopedia of physical geography in the context of the health competency. It is made the algorithm of the usage of the elements of innovation. It is found the reasons for the low activity of geography teachers about implementation of the studying of suggestopedia as a technology in the educational process.

It is highlighted the results of the research which confirmed the assumption of the influence of the innovative method for the motivation of the pupils for geography.

Means of suggestology should be used not only for the acquisition of knowledge, skills and abilities, but also for learning the experience of creative activity, experience emotional-sensory attitude to the world, the formation of spirituality. This will create an opportunity to fulfill the social tasks set for modern education.

Key words: relaxopediâ, teaching methodology, geography, innovative approach, quality education.

Постановка проблеми. У світлі реформування української освіти сьогодні особливого значення набувають питання всебічного розвитку особистості з метою найповнішого використання її здібностей та задатків у підготовці до активних форм життєдіяльності. Тому все частіше перед педагогами постає завдання щодо обґрунтування наукових засад розвитку пізнавальної активності учнів в освітньому процесі. Для розумового розвитку

молодого покоління важливо не тільки формування бази знань, але й своєрідних розумових прийомів, операцій, добре відпрацьованих та закріплених, які можна віднести до розряду інтелектуальних умінь. Найголовніше завдання вчителя в будь-якій ситуації – створити в класі творчу атмосферу, умови для успішного навчання. Це насамперед не насильне навчання, а заохочення до пізнання, повага інтелектуальної сили учня.

Необхідність інтенсифікації шкільного освітнього процесу зумовлює, поряд із застосуванням традиційних підходів, використання нетрадиційних навчальних прийомів та методів, які включають у педагогічний процес емоційну сферу учня. При цьому пріоритету набувають такі активні методи, як дискусія, ділові ігри, постановка і розв'язання проблемних завдань, психотренінг, медитація, релаксопедія.

Завдання, визначені Національною доктриною розвитку освіти України у XXI столітті, Концепцією 12-річної середньої загальноосвітньої школи, орієнтують сучасного вчителя на запровадження таких технологій, які розвивають уміння учнів самостійно вчитися, мислити, здатність самореалізації в різних видах творчої діяльності.

Отже, основна суперечність, з якою пов'язана проблема дослідження, полягає у тому, що сучасна педагогічна практика вимагає інтенсивних технологій навчання, які б зумовлювали гармонійний розвиток особистості школяра, проте рідко використовує відповідні засоби для виконання цих завдань. Зважаючи на це, виникла необхідність дослідження та осмислення теоретичних і практичних основ релаксопедії, яку можна було б використовувати з метою вивчення різних шкільних навчальних дисциплін; глибокого засвоєння не лише знань, умінь та навичок, а й досвіду емоційно-чуттєвого ставлення до світу, досвіду творчої діяльності, формування на цій основі духовності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам педагогічних технологій присвячено чимало наукових досліджень таких вчених, як С.П. Бондарь, І.М. Дичківська, Л.В. Пироженко, О.І. Пометун. Вчені Н.В. Лескова, С.А. Капіруліна, С.М. Пальчевський, Г.П. Пустовіт, Л.А. Покась, С.О. Сисоєва, А.Й. Сиротенко, Б.А. Чернов в останніх публікаціях розглядали певні аспекти інноваційних підходів у навчанні географії.

Існує безліч педагогічних технологій навчально-виховного процесу. Серед них найбільш цікава з погляду ефективності і практичної значимості сугестивна технологія, яка є ще малопоширеною [3]. Ця технологія успішно використовується за кордоном, зокрема у Болгарії, Німеччині, Канаді, Італії, США та країнах СНД. Вперше її було застосовано у 1966 році в Болгарії. Основоположником цього напрямку став болгарський учений, доктор медичних наук, лікар-психотерапевт Г. Лозанов. Основи сугестопедії також висвітлено у працях В.Н. М'ясищева, Д.Н. Узнадзе та Б.Д. Паригіна.

Таким чином, недостатнє дослідження названої наукової проблеми у галузі методики навчання географії, її актуальність і

практичні потреби сучасного етапу розвитку педагогічної науки зумовили вибір теми дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні особливостей впливу елементів релаксопедії на мотивацію учнів.

Об'єктом дослідження є освітній процес з географії у закладі загальної середньої освіти.

Предметом дослідження є зміст, форми реалізації релаксопедії як технології мотивації до навчання з географії.

Мета цієї роботи передбачає розв'язання таких дослідницьких завдань:

- здійснити теоретико-методологічний аналіз психолого-педагогічної, методичної літератури щодо ефективності технології сугестопедичного навчання;

- з'ясувати вплив релаксопедії на мотивацію учнів під час вивчення навчального матеріалу з географії;

- порівняти рівень успішності навчальних досягнень учнів на традиційному та інноваційному уроках і зробити відповідні висновки щодо можливості різного впливу на мотивацію і якість навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із завдань сучасної освітньої політики держави є формування якісно нової системи освіти. Закономірною і обов'язковою умовою успішної реалізації цього завдання є забезпечення випереджального розвитку загальної середньої освіти, головною ознакою якої стає інноваційність. Інноваційність в освітній сфері є принципово важливою відповіддю на виклики сучасності, передбачає гнучкість системи освіти, її відкритість до нового (як у технологічному, так і в світоглядному аспектах), конкурентоспроможність [1].

Сьогодні функція змісту природничої освіти – не лише озброїти учнів системою природничих знань, умінь і навичок, а й забезпечити цілісне орієнтування в світі з позицій інтересів людини, ефективне використання природничих знань, умінь і навичок для оптимізації стосунків учня з природою, технікою, продовження неперервної освіти протягом життя.

Парадигма особистісно-орієнтованої освіти зобов'язує вчителя географії включати до змісту освіти, крім предметної лінії, що задається освітніми стандартами, навчальними програмами, ще й емоційно-ціннісні, особистісні компоненти. У процесі навчання відбувається засвоєння елементів соціального досвіду, які, за І.Я. Лернером, поділяються на 4 групи:

- а) знання про природу, суспільство, техніку, людину і про способи діяльності;

- б) досвід здійснення відомих способів діяльності інтелектуального і практичного характеру;

в) досвід творчої діяльності;

г) досвід емоційно-ціннісного ставлення людей до світу [5].

Важливою умовою формування ставлення до світу є емоційний вплив, дія на почуття школяра, тобто способом засвоєння емоційно-ціннісного досвіду є переживання учня. Як результат – одні діти з раннього дитинства відчують інтерес до навчання, а інші – швидко його втрачають. Аналогічна ситуація спостерігається в процесі вивчення навчальних предметів у загальноосвітній школі: до одного вчителя учні ідуть на урок із задоволенням, до іншого – з примусу. Шляхи виховання інтересу до навчання можуть бути різними. Наприклад, можна вразити школярів непередбачливістю нового знання, ефективністю досвіду, власною ерудицією, самостійним досягненням результатів, важливістю вивченого матеріалу, парадоксальністю думки і явища. У всьому цьому простежується одна й та ж закономірність – вплив на емоцію учня, формування емоційного ставлення до навчання, не хештуючи при цьому переживаннями школяра.

Але й без урахування емоційного фактору учня можна засвоїти знання, вміння, навички, але викликати цікавість, захоплення, постійне позитивне ставлення до предмета неможливо. Такі вчителі створюють на навчальних заняттях майже військовий порядок, використовують різноманітні форми контролю, домагаються позитивних результатів у знаннях відповідно до програми навчального предмета, але в такого вчителя мало переможців олімпіад, конкурсів, призерів МАНу. І після закінчення вивчення курсу навчальної дисципліни школярі намагаються не згадувати предмет такого вчителя, зокрема, методи його викладання [4].

Щоб усунути дизфункцію зайвої напруги в навчальному процесі, сприяти розвитку і саморозвитку особистості учня і вчителя, розвивати позитивне ставлення учня до географії, можна використовувати сугестопедичне навчання.

Сугестивна технологія або сугестологія є одним із базисних наукових напрямів, теоретичні та експериментальні положення якого формують сугестивну частину педагогіки. Будь-яка педагогічна технологія певною мірою містить у собі елементи навіювання. Сугестивна технологія виокремлює ці елементи як самостійні.

Головним методом цієї технології є метод релаксопедичного навчання. Г. Лозанов розробив сугестопедичну систему в галузі інтенсифікації навчання. Розроблювані методи інтенсивного навчання базуються на взаємодії усвідомлюваних і неусвідомлюваних компонентів психіки в процесі засвоєння та

перероблення інформації. Принцип двоплановості та сприйняття навчального матеріалу лежить в основі побудови курсу інтенсивного навчання. Технологія інтенсифікації навчання здійснюється за допомогою релаксопедії в педагогічному процесі шляхом використання резервів психіки [5].

Сугестивна технологія — це навчання на основі емоційного навіювання в стані неспання, що спричиняє надзапам'ятовування. Воно передбачає комплексне використання всіх вербальних і невербальних, зовнішніх і внутрішніх засобів сугестії (навіювання) [3]. Реалізація цієї концепції передбачає створення особливих психолого-педагогічних умов навчання людини.

Сугестія — це форма емоційно-вербального керування різними психічними, психофізіологічними та фізіологічними реакціями людини. Тому в сугестивних технологіях широко використовується метод релаксації. Релаксопедичне навчання вигідно вирізняється доступністю та простотою.

Застосування сугестивних засобів у педагогічній практиці може бути спрямоване на три етапи педагогічного процесу: підготовчий етап, етап засвоєння навчального матеріалу, етап активного відтворення засвоєних знань [4].

В основі сугестопедичного навчання лежать три основні принципи:

- 1) принцип радості, ненапруженості, концентративної психорелаксації;
- 2) принцип єдності свідомого-парасвідомого та інтегральної мозкової активізації;
- 3) принцип сугестивного взаємозв'язку на рівні резервного комплексу.

Усі ці принципи необхідно реалізувати одночасно, в єдності, за допомогою психічних, дидактичних і артистичних засобів. Наприклад, сугестопедія як засіб здатна знімати певні поведінкові й емоційні стереотипи, встановлюється повна довіра в стосунках між учителем і учнем, з перших хвилин створюється спокійна, доброзичлива, радісна ситуація, яка досягається, якщо вчитель входить до класу з добрим настроєм і докладе зусиль, щоб його швидко передати дітям. Розповідь невеличкої дотепної історії, жарт, приказка, вірш, демонстрація веселих малюнків або фотографій, музика, відеоролик знімають втому, напруження і сприяють підвищенню працездатності учнів.

Учителю необхідно коректно і непомітно викликати у дітей внутрішню потребу до засвоєння нових знань. Якщо мотивація грамотно спланована й реалізована з боку вчителя, під час уроку учні працюватимуть набагато активніше і як результат, краще зрозуміють та засвоять навчальний матеріал.

Спосіб її організації – це добір найцікавіших для учнів випадків, проблем, відеоро-

ликів, релаксуючої музики. Також на цьому етапі вчитель може використовувати стислу розповідь, бесіду, демонстрування наочності, нескладні інтерактивні технології («мозковий штурм», «мікрофон»), пізнавальні ігри та ігрові ситуації, уривки з художньої та науково-популярної літератури. Саме це надалі й виступає своєрідним стимулом для вивчення матеріалу.

Аналіз фахової, психолого-педагогічної літератури показав, що тема наразі є недостатньо дослідженою в галузі методики фізичної географії. Окрім дослідника С. Пальчевського, цією проблемою в Україні ніхто не займається [3]. Запровадження у навчання релаксопедії, в основу якої покладено спілкування як двосторонній процес, є одним із головних шляхів вирішення завдання модернізації сучасної системи освіти, що передбачає формування здатності до самореалізації у світі, якому притаманні риси інноваційності, складності, мінливості та суперечливості. Головним і визначальним для цієї навчальної технології є конструктивне співробітництво, завдяки якому вони перетворюються із об'єкта викладацької діяльності в активних суб'єктів власного учіння.

Для вивчення впливу нової технології на мотивацію та якість навчання було проведено анкетування на базі закладів загальної, середньої освіти № 53 та № 115 міста Києва. Дослідженням було охоплено 50 учнів сьомих класів. Це анкетування мало на меті з'ясувати не лише вплив релаксопедії на мотивацію учнів під час вивчення навчального матеріалу з географії, а й інші наслідки впровадження сугестивних технологій, такі як результативність учнів на уроках або якість навчання, покращення емоційного стану школярів, ступінь зацікавленості, реалізація навчальної і виховної мети, можливість учнів краще проявити себе тощо.

Семикласники взяли участь в анкетуванні. У розробленій нами анкеті міститься 6 запитань відкритого і закритого типу.

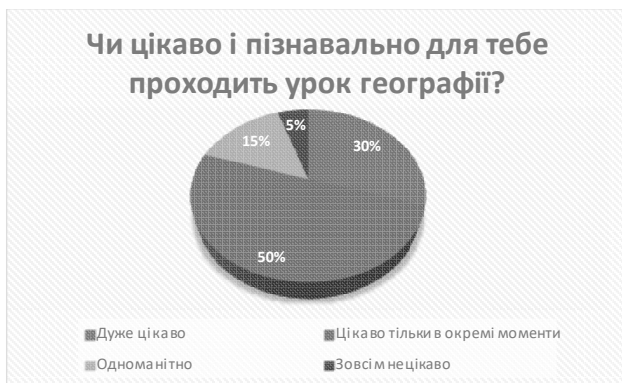

Рис. 1

З діаграми бачимо, наскільки цікаво і пізнавально для учнів проходить урок географії: 50% учнів відповіли, що цікаво тільки в окремі моменти, 30% – дуже цікаво, 15% вважають, що урок географії проходить одноманітно і 5% – зовсім нецікаво. Такі результати можуть слугувати тому, що вчителі більшою мірою володіють певними професійними навичками у зацікавленні учнів на уроці та наданні їм знань з географії.

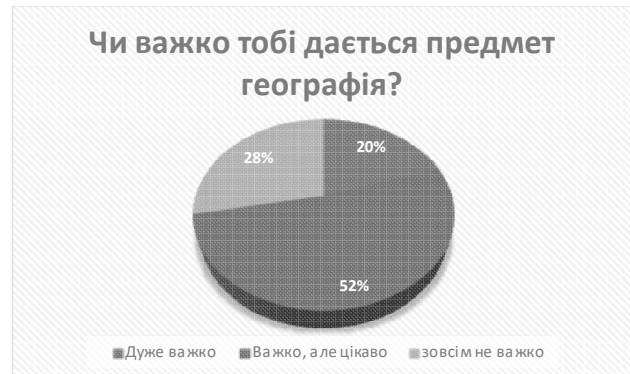

Рис. 2

З цієї діаграми можна сказати, що 52% учнів географія дається важко, але цікаво, 20% – дуже важко, і тільки 28% учнів вивчення географічної науки дається зовсім не важко. Ми можемо припустити, що такі результати можуть свідчити про індивідуальні особливості учнів, а також про ефективність навчально-виховного процесу.

На питання анкети «Чим тобі найбільше запам'ятався урок географії? Що було незвичайного і цікавого?» відповіді учнів були такими: цікавими фактами, вивченням нової теми, яка є завжди цікавою, малюванням карти, новими термінами. Проте були і такі відповіді: таких моментів на уроці не було, нічим тощо.

Рис. 3

Як видно на діаграмі, кращі оцінки учні отримують на нестандартному уроці (48%), 40% учнів мають гарні оцінки на звичайному уроці і тільки для 12% учнів

отримання кращої оцінки не залежить від типу уроку.

На питання «Як ти зазвичай відпочиваєш, розслаблюєшся, налаштовуєш себе на діяльність?» учні відповідали наступним чином:

- слухаю музику – 55%;
- читаю книгу – 15%;
- дивлюся телевізор – 10%;
- вишиваю – 8%;
- просто сиджу на стільці – 2%;
- я не відпочиваю і не розслаблююся – 2%;
- займаюся спортом – 5%;
- сплю – 3%.

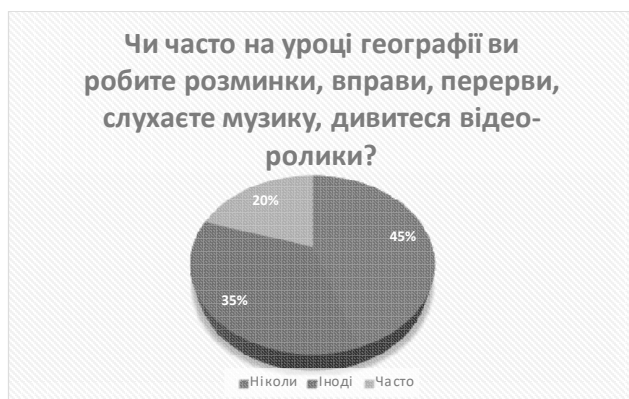

Рис. 4

На цій діаграмі можна побачити, що виконання різноманітних вправ, розминок, перегляд відео-роликів на уроці географії застосовуються не часто. 45% учнів говорять, що ніколи, 35% – іноді. Проте 20% учнів відповіли, що часто.

Отже, проанкетувавши учнів, ми з'ясували вплив релаксопедії на мотивацію учнів під час вивчення навчального матеріалу з географії. Адже саме від мотивації, емоційного стану дитини і залежатиме успішність навчальних досягнень, формування інтересу до навчання, розкриття творчого потенціалу учнів тощо.

Наступним етапом ми вирішили порівняти рівень успішності навчальних досягнень учнів на традиційному та інноваційному уроках.

Отже, як бачимо з порівняння, рівень засвоєння учнями знань із зазначених тем на традиційному й інноваційному уроках істотно відрізняється. Високий рівень знань з теми «Північна Америка» мають 56,7%

Таблиця 1
Рівень засвоєння учнями програмового матеріалу з тем «Австралія» (традиційні уроки) та «Північна Америка» (інноваційні уроки) за результатами контрольного зрізу знань

Рівень	Оцінка в балах	Кількість учнів (%)	
		Тема «Австралія»	Тема «Північна Америка»
Високий	10-12	29,6	56,7
Достатній	7-9	61,2	34,7
Середній	4-6	5,4	8,6
Низький	0-3	3,8	0

учнів, а це майже вдвічі більше осіб порівняно з традиційним уроком. А ось достатній рівень засвоєних знань переважає на традиційному уроці. Середній рівень притаманний обом темам – це більшою мірою залежить від індивідуальних особливостей учнів, їх спроможності і бажання засвоїти навчальний матеріал. Проте низький рівень знань відсутній на інноваційному уроці, а це ще раз доводить, що сугестопедичне навчання позитивно і результативно впливає на мотивацію учнів.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, все вищезазначене дозволяє дійти висновку, що засоби сугестопедії потрібно використовувати не лише для засвоєння знань, умінь та навичок, а й для засвоєння досвіду творчої діяльності, досвіду емоційно-чуттєвого ставлення до світу, формування духовності. Це створить можливість для виконання соціальних завдань, поставлених перед сучасною освітою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа). Нормативно – правове забезпечення освіти. У 4 ч. Х.: Видав. гр. «Основа», 2004. ч.1. С. 108–129.
2. Офіційний веб-сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <http://www.mon.gov.ua/about-ministry/47/113/>.
3. Методика використання елементів релаксопедичної технології на уроках географії у 7 класі. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/8264>.
4. Педагогіка: навч. посіб. / С.С. Пальчевський. К.: Каравела, 2008. 496 с.
5. Пальчевський С.С. Сугестопедагогіка: [монографія] С.С. Пальчевський. Рівне, 2002. 396 с.